

Ria van Hengel

Collagegedichten van Herta Müller

Ria van Hengel (1939) vertaalde modern werk van o.m. Elfriede Jelinek, Herta Müller, W.G. Sebald en Martin Walser en klassieke literatuur van o.m. Goethe, Heinrich von Kleist, Nietzsche en Novalis. Voor haar vertaling van de Sprookjes van Grimm kreeg zij een Zilveren Griffel, Jelineks De kinderen van de doden werd genomineerd voor de Europese Aristeionprijs. In 2007 ontving zij voor haar hele oeuvre de Martinus Nijhoffprijs. Aanleiding voor deze bijdrage was de tweetalige editie De rokkenjager en diens bijdehante tante (Breda, 2011).

Collagegedichten van Herta Müller

Vorig jaar verscheen er een tweetalige editie van Herta Müllers 'collagegedichten'. Deze fantasierijke, op het eerste gezicht vrolijke teksten in kleurige letters behelzen alle metaforen voor angst, verbijstering en verraad die ik al kende uit Müllers andere werk, dat hielp bij het vertalen.

Zij gebruikt in deze gedichten veel binnenrijm, en ook het laatste woord rijmt altijd, en ik sprak met haar af dat ik dat zoveel mogelijk ook in de vertaling zou doen. Maar wat in het Duits rijmt, rijmt uiteraard zelden ook in het Nederlands, dus zocht ik op zo'n plek, of elders, nieuwe rijmparen, met vaak nieuwe, maar toch passende beelden.

Om te beginnen een hele dag voor één gedicht, dat had ik wel nodig. En de volgende ochtend opstaan, lezen en merken dat het nog niet goed is. Opnieuw beginnen. Laten rusten, volgende gedicht. Later kom ik er weer bij terug: opnieuw veranderen. Na de eerste versie van de hele bundel volgden er nog minstens zeven. Ik geef één voorbeeld.

*über den Asphaltplatz liefen drei Truthähne schräg auf
mich zu dem ersten wuchs als Schnabel ein
Schlittschuh dem zweiten schnarrte der Perlenhals wie
eine Blechmaschine der dritte trug in der
Bauchmitte eine Glasvitrine darin eine Ratte
Schnürsenkel und Mantelknöpfe die er gefressen
hatte er hiess wirklich wie ich denn es kamen
zwei Damen und eine rief das Mistvieh mit
Frauennamen Agatha Renata Amelie ich wollte
weglaufen. da schrie die andere hinlegen und nicht
bewegen wenn Sie den Hunger wecken gibt es
Blutflecken es ging ins Frühjahr als ich
aus der Haft entlassen war*

drie kalkoenen renden schuin naar mij toe over
de asfaltplaats de eerste had als snavel een
schaats bij de tweede zoemde de parelhals als
een blikmachine de derde droeg midden in zijn
buik een glazen vitrine daarin een rat veters en
mantelknopen die hij had opgevreten hij moest wel
echt hetzelfde als ik heten want er kwam een dame
zij riep die beesten met vrouwennamen marie
renate amélie **toen ik weg wilde rennen hield een
andere dame mij tegen zij riep stilstaan en niet
bewegen** als u de honger gaat wekken krijgen we
bloedvlekken de lente begon te dagen toen ik uit

de gevangenis werd ontslagen

Alleen al voor het vetgedrukte regeltje in bovenstaand gedicht had ik nog wel negen andere versies, die elk weer consequenties zouden hebben gehad voor de rest van de vertaling:

- toen ik ervandoor wilde gaan riep een andere dame u blijft daar staan
- ik wilde de benen nemen dame twee riep stop of u krijgt problemen
- toen ik het op een lopen zette was er een andere dame die mij dat belette
- toen ik het hazepad wilde kiezen kreeg een tweede dame mij in de smiezen
- ik wilde weg maar o nee riep dame twee
- ik wilde ervandoor maar dame twee riep stel je voor
- toen ik weg wilde snellen kwam een andere dame mij vertellen
- toen ik weg wilde draven kwam een andere dame de orde handhaven
- ik probeerde de sokken erin te zetten dame twee maakte korte metten

Gelukkig is het nu gedrukt, ik heb gekozen, en daar zullen we het mee moeten doen.